

Amicus curiae az Alkotmánybíróság IV/909/2019. számú ügyéhez

 egyetemi tanár

Az Smtv. kommentárja (Wolters Kluwer) a következőket tartalmazza a 8. § vonatkozásában:

„Smtv. 8. §-ához:

Oknyomozó újságírás

Jogosult-e a sajtó tényfeltáró munkája közben, valamely bűncselekmény, vagy egyéb visszaélés feltárása érdekében egyébként jogellenes, törvénytelen cselekményt elkövetni, hol húzódnak az oknyomozó újságírás határai? Ha szeretnénk, hogy az újságírók segédkezzenek a közhatalom átlátható, demokratikus működésének folyamatos ellenőrzésében, akkor – együttműködésük esetén – már a nyomozó hatóság általi meggyanúsításuk is indokolatlan lehet, a rendőrséget előzetesen nem tájékoztató tényfeltáró újságírók pedig nem ítéltetők el az általuk elkövetett jogsértés miatt, mert értelemszerűen hiányzik cselekményük társadalomra való veszélyessége.

Az Smtv. lehetővé teszi az oknyomozó újságíró mentesülését bármely felelősségre vonás alól, ha a jogsértést valamely közérdekű információ megszerzésével összefüggésben követte el, és az adott információ általa nem, vagy csak aránytalan nehézséggel lett volna más módon megszerezhető. A mentesülés feltétele, hogy az újságíró által elkövetett jogsértés ne okozzon aránytalan vagy súlyos sérelmet, továbbá az információ megszerzésére ne a minősített adatok védelméről szóló törvény megsértésével kerüljön sor. A mentesülés nem terjed ki az újságíró jogsértő magatartásával okozott vagyoni kár megtérítésére irányuló igény polgári peres úton való érvényesítésére.

A törvényszövegben szereplő „közérdekű információ” tartalmát a jogalkalmazási gyakorlat esetről-esetre pontosan meg tudja határozni. A közérdekű információ fogalmának meghatározásánál kiindulópont lehet a közérdekű adatnak Infotv.-ben szereplő fogalma (bár az Smtv. szerinti közérdekű információ ennél természetesen tágabb kört ölel fel).”

(A lényegi részek aláhúzással.)

A kommentár tehát arra utal, hogy bűncselekmény is elkövethető, és büntetlenül maradhat a 8. § alkalmazását követően. Gyengíti az érvelés erejét, hogy a kommentárt én írtam, azaz a fenti lényegében: önhivatkozás.

Ezzel együtt is, megítélésem szerint nem helytálló a bíróságoknak abból kiindulniuk, hogy amennyiben a 8. § alát tartozónak tekintjük a bűncselekmények elkövetését is, úgy a jogszabály engedélye a fedett nyomozó részére szűkebb körben engedélyezné a bűncselekmények elkövetését, mint az oknyomozó újságíró részére.

Taxatív felsorolás hiányában is megállapítható egy újságírói jogsértés (bűncselekmény) alapján, hogy eleget tesz-e az Smtv. 8. §-ban foglalt követelményeknek vagy sem. A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény is csak egy konkrét bűncselekményt nevesít a fedett nyomozó kapcsán, amelyet semmi esetben sem követhet el (más életének

kioltásával járó, illetve maradandó fogyatékossgot vagy súlyos egészségromlást szándékosan okozó szándékos bűncselekmény), tevékenységének kereteit alapvetően mérlegelést megkövetelő szabályok határozzák meg. Vagyis a fedett nyomozó esetében is alapvetően esetenkénti érdekmérlegeléssel állapítható meg az eljárás jogszerűsége, az újságírók tekintetében a más életének szándékos kioltása mint abszolút korlát vonatkozásában jogszabályi rögzítés hiányában is bizonyosan elmondható, hogy ez a körülmény sem jelentene mentesülést a „jogsértés” (emberölés büntette) elkövetése alól.

A felsőbbbíróságok álláspontjával ellentétesen, az Smtv. 8. § is meghatározza ugyanis a jogsértés elkövetésének korlátait:

- azt az újságíró csak valamely közérdekű információ megszerzésével összefüggésben követheti el,
- ha az adott információ általa nem, vagy csak aránytalan nehézséggel lett volna más módon megszerezhető,
- az így elkövetett jogsértés nem okoz aránytalan vagy súlyos sérelmet,
- az információ megszerzésére nem a minősített adatok védelméről szóló törvény megsértésével került sor.

Ez négy korlátozó körülmény, amelyek közül, ha bármelyik fennáll, akkor a 8. § alapján nem kaphat mentességet az újságíró. Nem helytálló tehát az Ítéltábla és a Kúria azon megállapítása, mely szerint az oknyomozó újságíró a fedett nyomozóhoz képest is szélesebb körű védelmet élvezne, ha az Smtv. 8. § hatályát a bűncselekmények elkövetésére is kiterjesztenénk. (A példaként felhozott emberölés biztosan kimeríti az „aránytalan vagy súlyos sérelem” kategóriáját.)

A Kúria által említett Erdtmann v. Germany és Pentikainen v. Finland döntések sem relevánsak, mert a német jogrendszer nem biztosít az Smtv. 8. §-hoz hasonló védelmet a sajtó számára. Az EJEB gyakorlata az Egyezmény 10. cikke alapján értelemszerűen nem követeli meg az ilyen kivételt kreáló jogszabályok létét az egyes államokban, de ahol van ilyen, ott a sajtószabadság további garanciájának tekinthető.

Megjegyzendő, hogy a szabályra az elmúlt tíz évben, a magyar médiaszabályozás nemzetközi vitái során az érintett magyar hatóságok minden lehetséges alkalommal hivatkoztak, mint a szabályozás modern, felvilágosult, a sajtószabadság és az egyéb érdekek közötti egyensúlyt megteremtő, európai szinten is unikális rendelkezésre! A szabály pedig végső soron nem az újságírót vagy a sajtót, hanem a társadalom egészét szolgálja: kizárólag közérdekű információ esetén alkalmazható!

A rendelkezés előzményei is érdekesek lehetnek, csak néhány példa a 2010 előtt nagy nyilvánosságot kapott esetek közül.

1. Az oknyomozó újságírás jogi és etikai határainak kérdése Magyarországon is többször felmerült, például 2004 áprilisában, amikor az [REDACTED] internetes hírportál tett közzé beszámolót az [REDACTED] kampánycsapatának zártkörű gyűléséről. Az újságíró inkognitóban, engedély nélkül jutott be a rendezvényre, és számolt be az ott elhangzó, meglehetősen súlyos kijelentésekről (pl. arról, hogy a soron következő európai parlamenti választás előtti kampányban az aktivistáknak szinte minden eszköz megengedett, nem számítanak az etikai és választási kódexek stb.).

Az ügy után polémia kezdődött arról, vajon etikus volt-e az újságíró magatartása, amikor egy zárt rendezvényről engedély nélkül tudósított.

2. 2006 novemberében a bíróság vesztegetés miatt elítélte a [REDACTED] [REDACTED] című műsorának két riporterét, miután azok egy tényfeltáró riportot készítettek arról, hogyan lehet megvesztegetni a közterületen dolgozó budapesti parkolási ellenőröket. A riport – amelyet rejtett kamerával rögzítettek – ugyan egyértelműen a közérdeket szolgálta, és bűncselekményeket leleplezett le, azonban ez nem volt elegendő a Fővárosi Bíróság számára, és bűnösnek találta az újságírókat. Bár a létező legenyhébb intézkedést, a megrovást alkalmazta velük szemben, a bűnösség megállapításának ténye önmagában is alkalmas az efféle tényfeltáró tevékenység elbátortalanítására, illetve az oknyomozó újságírás jogalkalmazás általi megbélyegzésére.
3. 2008 szeptemberében az ORTT jogsértőnek minősítette a [REDACTED] két oknyomozó riportját a tényfeltáráshoz használt eszközök miatt. Az egyik esetben, a csatorna február 23-án sugárzott H [REDACTED] című műsorában a televízió riportere [REDACTED] pénzügyminiszter kampányfőnökének adta ki magát, az így folytatott és rögzített telefonbeszélgetésekből a néző választási csalás elkövetésére gyanakodhatott. A riporter más személyazonosságát jogosulatlanul felhasználva, kampányhoz kapcsolódó törvénysértő ajánlatot tett roma önkormányzati képviselőknél. Az ORTT 1510/2008. (VIII. 27.) határozata megállapította, hogy a televízió ezzel megsértette a névviseléshez való jogot (senki sem használhatja más nevét jogtalanul), továbbá a műsorban közzétett telefonbeszélgetés során a riporter más személy nevében olyan ajánlatot tett, amelyet a társadalom elítél, ezzel pedig a jó hírnévhez való jogot sértette meg.
4. 2008 novemberében az [REDACTED] riporterét 'rabosították', miután riportot készített a rokkantigazolványokkal való visszaélésekről, feltárva, hogy önkormányzati alkalmazottak hogyan segédkeztek parkolási engedélyek beszerzésében, hamis orvosi papírok alapján. Az újságírót hivatalos személy általi közokirat-hamisításban való bűnsegédlettel gyanúsították meg.

Ami a bíróságok döntéseit illeti, megítélésem szerint a járásbíróság járt el helyesen, amikor az Smtv. 8. §-át az adott tényállásra vetítve, kizárólag az egyedi ügy sajátosságait szem előtt tartva állapította meg a vádlott bűnösségét.

Még a járásbíróság érvelése is vitatható egy ponton. Az ítélet szerint a „*tolmács nyilatkozata után ő maga [REDACTED] is azt vallotta, hogy akarta a folytatást, hiszen nem szeretne volna, hogy útja itt befejeződjön.*” A vádlott ezen nyilatkozata (vallomása) alapján tehát tevékenységét – amelynek része a hamis adatok közzélése – azzal a szándékkal, céllal folytatta, hogy további közérdekű információkhoz fog hozzájutni. Elméletben így akár előállhatott volna az a helyzet is, hogy a bűncselekmény elkövetését követően nem fedi fel magát azonnal, és a későbbiekben a bevándorlókkal való bánásmód kapcsán olyan információkra tesz szert, amikre előzetesen nem számíthatott. Ebből következően pedig azt sem tudhatta, hogy tényleg – a járásbíróság indokolása szerint – „minden közérdeklődésre számot tartó ismeret” birtokában van-e. A járásbíróság tehát a közölt cikk tartalmát alapul véve értékelte a vádlott cselekményét, az általa publikált információk kapcsán mondott „ítéletet” azok megszerzéséről, illetve a megszerzéshez

szükséges „jogsértő” cselekmények Smtv. 8. §-ában foglalt mentességgel való összhangjáról.

A vádlott hivatkozott vallomásában foglaltak alapján tehát kizárólag a bűncselekmény elkövetésétől való tartózkodás miatt fedte fel valós személyazonosságát, amely azonban már „elkészt” volt, hiszen a terhére rótt tényállásokat megvalósította. Önmagában az a körülmény, hogy a kollégáitól kapott tájékoztatás szerint legkésőbb az ujjlenyomat és fénykép elkészítésekor fel kell fednie valós személyazonosságát ahhoz, hogy bűncselekményt ne kövessen el, nem mentesíti a bűncselekmény elkövetése alól. A járásbíróság e körülményt nem értékelte a tényállás Smtv. 8. §-a előírásaival való „összevetése” során, ami persze nem zárja ki, hogy ezt követően ne juthatott volna ugyanerre az eredményre, azaz a bűnösség megállapítására.

Az ismert információk megszerzéséhez tehát valóban nem volt már szükséges a bűncselekmény elkövetése (valótlan adatok hivatalos eljárásban való megadása), ehhez azonban azt is hozzá kell tenni, hogy valódi azonosságának felfedésével megszűnt a lehetősége a további információkhoz való hozzájutásra is.

Budapest, 2020. szeptember 19.

